

Дүлгерлер

Таслей Самык
от-жалбыш
СЫГЫН

С (Алт.)
С-179.

Таслей Самык

т-јалбыш
СЫГЫН

✓
✓
676791 dx

Горно-Алтай областная
БИБЛИОТЕКА.

АЛТАЙДЫҢ БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР
ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫҢ ТУУЛУ
АЛТАЙДАҒЫ БОЛУГИ • 1968

84(2=632.1/6-5

С (алт) 2

С — 179

ВУСРДЛ 179

7-4-3
100-68

5-07-0-20

ОТ-ЖАЛБЫШ СЫГЫН

Жайлугуштын сындарын
Жалбыш кептү өдөдим.
Бу күчиме,

сүүжиме
Чыдашпай өлөдим.

Мен —

от-жалбыш сыгын,

Мен —

от-жалбыш салым!

Жырааларды,

арканы

Табарадым —

көчкөдий.

Та аржан,

та аркы —

Жудадым,

ичедим.

Күн

алтын түнгүрдий

Устимде

бијелейт.

Күс

күрен күмүшле

Күзүнгилейт.

Болот балтырларга

Орт ошкош

кан урган,

БИР АЛТАЙ УУЛ...

Жирменчи чактың ортозыла
Бир уул өдүп жат.
Бажы жылдыстарла...
Буттары жерде
Кезикте тентирилип жат.

Ол Кижиге. Ол Кижиге учун.
Онын учун ол поэт.
Кижининг агару учурын коруп,
Жүрегиле коммунист,
революционер.

Жирменчи чакта ол жүрүмгө келген,
Жирменчи чакта ол жүрүмнөң барар.
Же жүрүм ого жебреннөң өткөн,
Жүрүм ол өткүрө соңы үйеге өдөр.

Ийдезин оок керекке ол бербес,
Көрүми тегеридий чап-чапкыр.
Кижиликке бу ой арай тапчы,
Же ой ичкери — ол билер — элбек.

Ол билер. Анда жангыскандыра ырыс жок.
Кижиликке кожо ол ырысту болор.
Ленин ле революция — ол ырыска некелте.
Кижилик ле бойы учун ол
ырызына өдөр.

Диалектика ээжилерин сезимине ол илег:
«Кечеги чындыктар — бүгүн эскирер».
Кижинин јаранары амырында эмес,
Тенектерле јенижү кижини курчыдар.

Бу сөстөр
    көдүринген кей сөс эмес.
Ол тыннан,
    тыныштан тынылган чындык.
Уулдын ады Паслей
    Тордой уулы Самык.
Ол Алтай туулардан,
    29 јашту.

ОЛ КҮН ТҮНДЕ

Ол күн түнде
Чугулчы Балтика талай
Сыгырышкан согоондордый
Салкындарын агыткан.
Қан-кеределу каанның городы
Қалғанчы күнин билип,
Қарағуйла бүркенген.

Күлер чололу күрлер
Қызыл гвардия базыдына
Селендеп күулеген.
Болот «Интернационал» кожон
Јалтырашкан јыдалар үстиле
Чайбалған, јалбыраған.

Ол күн түнде
Смольныйдың отторы
Тенериде јылдыстарла
Имдежип, јарыған.
«Аврораның» жарыткыжы
Булуттар өткүре
Келер өйлөргө учқан.

Керептеги пушкалар
Қышқы Өргөсгө баштанып,
Қарағуй оосторыла
Қоркымчылу караған.

Ол өйдөн бери
Бежен жыл өткөн.
От-калапту
Жылдар бу болгон.

Јаңы жүрүмди
Баштапкы катап
Јерде төзөөргө
Јенил болбогон.

Кайран јериске
Кара терибис,
Кызыл каныбыс
Көп төгүлген.

Је бүгүн көрүгер:
Мениң орооным
Ороондор ортодо
Эң тоомјылу.

Бүгүн
«Авроранын» жарыткыжы
Өйлөрдү өткүрө
Ичкери учат.

Бүгүн
Октябрьдын керектери
Улусты көдүрип,
Ичкери барат.

КОШ-АГАШТА

Кош-Агаш чөлдөринде
Салкындар суулаган.
Чуйдын баштары
Кылыштый куулайган.

(...Нөкөр Зиянуров! Карагыс
агабыс!

Эске алынганыс!)
... «Кызыл Мааны» колхозты
Бедреп азадис.

Қайдаар ла көрзөн,
Кийис айылдар содойот!
Қазах-алтай калыктын
Койлары чөйилет.

Галифелү бу калык
Кезерден кезер болуптыр.
Қара кумак бу тала
Жерден артык болуптыр.

Қүндүгерге Слердин
Чыдажып болбодыс,
Қуурдакла «кабыжып»,
Қардыс оорыды.

Јакшы болзын, Кош-Агаш,
Јайгыда айылдарыс.

Сениг элбек күндүүнге
Туарга амадаарыс.

Агажы јок Кош-Агаш,
Албатынла

Сен јараш!

Сениг чөлин

куу, ээн!

Је калыгын

Сениг кеен!

КАНДЫЙ ЈАРАШ ТЕЛЕКЕЙ!

Керектеринг туура салала,
Колдорунг ача соксон,
Көстөринг эбиреде көрзөн,
Кандый жараш телекей!
Телекей кандый жараш!

Аркада күүк жаңкылдайт,
Уни јерге томулат,
Көктөр болуп тызырайт.
Меестерле койлор јайылган,
Мааражына кулагынг тунар.

Санааларынгнынг бажына чыкпазынг,
Бастыра неменинг тынын
билгендийинг,
Кажызы ла мени
сүү дегендий.

Јаланда чечектер јалбырагын јайып,
Јастын балдарын —
бисти сүү дегендий,

Өзөктө
шуулаган суу табыжы
Менинг эрмегим
база сүү дегендий.

Карган тыттар —
јүрүм јүрген улус
Бистинг ойгорыс
ондо дегендий.

ТОРӨЛИМ

Алтай,
Алтай,
Алтай!
Бу сөстө
Күн!
Бу сөстө
Ай!
Туулар,
туулар,
туулар!
Бу сөстөр
улу ла кару
угулар!

Аржандар
эрјине тоштый —
Андар ичип,
јенил секирет!
Арчындар
јажыл ыштый —
Оны тынып,
сыным сеңилет.

Мөңкүлер јаркыны
Улдүдий чалышка.
Чок јайкынына
Ургүлјик кылбыккам.

Јүзим куулгазын чечектий
Та сенен сзөт,
Та кудайгуш куштардый
Тууларга чайпалат.

Көксиме коштой
Туулу Алтай,

Сен —
кудай сыйлаган
туулык хрусталь!

ТОРӖЛИМ

Алтай,
Алтай,
Алтай!
Бу сӖстӖ
Кӱн!
Бу сӖстӖ
Ай!
Туулар,
туулар,
туулар!
Бу сӖстӖр
улу ла кару
угулар!

Аржандар
эрјине тоштый —
Андар ичип,
јенгил секирет!
Арчындар
јажыл ыштый —
Оны тынып,
сыным сеңилет.

МӖнгӱлер јаркыны
Улдӱдий чалышкан.
Чок јайкынына
Ургӱлјик кылбыккам.

Јүзим куулгазын чечектий
Та сенен сзөт,
Та кудайгуш куштардый
Тууларга чайпалат.

Көксиме коштой
Туулу Алтай,
Сен —
кудай сыйлаган
туулык хрусталь!

ЖАҢЫЖЫЛДЫК УТКУУЛ

Жаңы Жылла,
Төрөл албатым,
Элбек орооным,
Эркин тууларым,
Кайран сууларым,
Жаңы Жылла Слерди,
Жаңы Жылла!
Тууларда малдаган
Баатыр малчылар,
Тегисте жүскен
Жалтанбас талайчы,
Жылдыска жүткүгөн
Эрлү космонавт,
Бүткүл Совет
Кайран албаты,
Амырын корыган
Көдүрө улус,
Жаңы Жылла Слерди,
Жаңы Жылла.
Ороонымнын үстинде
Куранттар жыгырайт.
Иштингу улузын
Байрамга кычырат.
Араай жааган
Көк карлар өткүрө
Төрөлим үстиле,
Жалаңдар үстиле
Кайкамчылу кеен

Күү жаңырайт.
Бу келип жаткан
Жаңы Жылда
Ырысту болыгар,
Төрөл улустар.
Ашту жалаңда,
Жөөжөлү тууларда,
Балыкту талайда,
Жылдысту тегериде
Женүлү, женүлү,
Женүлү болыгар.
Амыр-энчү
Жүрүмдү болыгар,
Төрөл улустар,
Кайкамчылу улустар,
Ырысту өйди
Бүдүрген баатырлар.
Жерибис там ла
Кеен болзын деп,
Жүрүмис там ла
Бай болзын деп,
Улустар там ла
Ырысту болзын деп,
Жаңы Жылдын
Жыргалын уткыйлы.
Жаңы Жылла
Нөкөрлөр, наҗылар,
Жаңы Жылла.

хр. 164979

Горно-Алтай Республикасы
БИБЛИОТЕКА. ●

ТАЙГАДА ЈОРУКТААРДА

Мен бойымды
Кижидеп тоойдым —
кабинетте карыырга,
Мен жүрүмдү
Жүрүм деп тоойдым —
чаазындарга чөнгөргө.
Чечектерди үзүп,
телекейле базадым,
Таштарды алып,
талайып чачадым,
Кеен кебистий
јаландарла барадым:
Мен кижидеп
кижидеп төрөлинде,
Јайым кижидеп
јайым јерде.

Эң баалу јөөжөм —
бу јылдыстар,
Оноң баалу болбос.
Эң јазалду айылым —
бу телекей,
Оноң эптү болбос.
Кем мынайда бодобогон —
ол көпти јылыитар,
Ол чын чынынан
ырысту болбос.

Адым ээргейле,
тайгаларга чыгадым,
Ак-тумандар жайылган.
Олорды көрөдүм.
Пастухтар айылына
мендебей түждедим,
Оны-мыны угужып,
табылу чайлайдым:
Мен кижиге —
кижиге айылында,
Кару айылчы —
жалакай улуста.

Таскылдар үстүлө
Кыйа жааштар өткүлөйт.
Ачынчак жалкындар
сойоктордо — баскылайт.
Мыны ончозун көрүп,
жүрегим токунайт,
Кижини ле жерди сүйүп,
ырыска макатыйт.

Мен, чындап та,
жерде,
кеен-кеен жерде,
Кеен-кеен улуста,
кеен жүрүмдө.
Мен, чындап та,
ырысту,
Бу жүрүмдө ырысту.
Бу улуста,
бу санаала,
Бойумла ырысту.

БАР ТЕРЕЗИН ЖАМЫНГАН БААТЫР

Тип. Тип. Тип.

Түни-түжиле, түни-түжиле
Кем де мантадат, атту мантадат.
Түни-түжиле, түни-түжиле.

Айлар айлангылайт,
Күндөр күрееленет.
Жылдар тоолонуп,
Кийининде артат.

Каджей шибее кайда да алдында,
Кайран Нестан-Дареджан олјодо.
Бар терезин жамынган баатыр мантадат.
Түни-түжиле, түни-түжиле.

Ийди болгон ийделү ирбис
Үргүлјик манга чыдашпай арыган.
Кеен чөрчөктік куулгазын ороондор
Түжелген түштердий кийининде ыраган.

Нөкөрлөри улу јууда, алдында.
Кеен баатырдың салымы анда.
Түни-түжиле, түни-түжиле
Тип, тип, тип.

Акыраар, ол ат
Бери келип јат?
Јок,
Ол менин јүрегим согул јат.

БЫЖЫЛГЫ КҮСКИДЕ

Быжылгы күскиде
Бу городто теҗери
Кандый тоҗ өткүре,
өткүре чаҗкыр! —

Көзинг кылбыккадый!

Быжылгы күскиде
Бу городто базарда
Помидорлор кандый
тоҗ өткүре кызыл! —

Чилекейинг аккадый!

Быжылгы күскиде
Бу городто кыстардын,
Буттары кандый
тоҗ өткүре күрен,
Буттары кандый
тоҗ өткүре толу! —

Јүрегимле баскылайт,
Јүрегимле баргылайт.

Јүрегинг жарылгадый!

КУРДАШ ТОЛЯНЫҢ КУУЛЕЛЕРИ.

Каспада Курдаш Толя деп
Ирkit сөктү уул бар.
Өскө уулдардан аңылу уул деп
Оны бир де айтпазыгар.
Айза ачынза,
Эмеш тескери болор,
Кижиге жапсыза,
Жалакайы сүреен болор.
Аамай күлүкти
Былча туткадый чагы бар,
Актаң-чектен айдыжар
Айабас жүреги бар.
Кичинекте Шебалинге
үренерге ол келген.
Балдарла сөлөмдөп,
кере түжине сал жүретен.
Je кенерге үстиле
күүлелер шунгуур,
Канаттары күнге
күмүштиий жалтыраар,
Бу өйдө Толя
ончозын ундыр,
Бу өйдө жаңыс ла
күүлеге санааркаар.
Эх, күйүнет, күйүнет Толя
Мындагы уулдарга,
кеен күүле жөөжөлү
«Бай» балдарга.

Түнде уулчак
күүлелер туженет,
Қаспаның үстиле
олор учкылайт.
Ол сыгырат, сыгырат,
күүлелер жандырат,
Сүүнет, каткырат,
жалаңла жүгүрет...
Эрлү бүткен Толя
Школды божодын,
Ийинде бир жыл
моторло кабыжат,
Экинчи жылында
«Беларусь» рулин
Эбиреде тудуп, журтына жанат.
Күскиде Толя
Шебалинге аш тарткан.
А «Заготзерно» жаны
жык толо күүле.
Толя жанарда
(эмди не айтпайтан),
Бир кайырчак күүле трактордо
күүлейт.
Ол жыл Толя
черүге атанган.
Бис оны боочыга
жетире үйдегенис.
Је Толяның күүлези
өзөр-өспөзин
Ол тужунда бис билбегенис.
Эмди Толя
черүден жанала,
Эртен тура
кирнестеге чыгат.
Қаспадагы кажы ла

тураның үстінде
Күүлелер бүлүрейт,
күүлелер учужат.

— Бу кемниң күүлелери? —
ол балдардаң сурайт.

— Бу Каспаның күүлелери —
каруу угулат.

Алтай эр элбек-элбек

Күлүмжиле каткырат.

Күүле жок жаш тужың

Ол эмди сананат.

Ол мотоциклдү

кыралар өзөгиле учуртат. —

Эбиреде жажыл-жажыл.

Үстінде күүлелер

үүрлери шунгуйт. —

Айландыра чанкыр-чанкыр.

Эх, кандый жакшы

бу јер үстине

Салкынды сыгырта

удура учарга,

Күүлече де жакшыңды болзо

Акту жүректен улуска берерге.

ЖАРБЫНБАГАР!

Төгүнеле,
Уулдар,
Жарбынбагар.
Эрдеер жайып,
Баспагар!
Бис неге де
жетпеген болзоос,
Бис неде де
сондогон болзоос,
Бис бойыс
нојоо,
Бис бойыс
мокоо!
Бойыс —
јобош,
Бойыс —
оогош!
Јүрүм бисти
Чын сулап јат.
Бек болзын деп
Кадыр јат.
Түк торкодый болзын деп,
Сабула сабап јат.
Бис нени де
јылытпаганыс.
Бис јылытпаганыс
нени де.
Јаскы күн

ол ло бойы —
үстибисте.

Јажыл јер
ол ло бойы —
алдыбыста.

Албаган магыс —
алдыста,
Артабаган ийде —
бойыста.

Амадан атпаза,
Аң бойы келер бе?
Ары болуп тутпаза,
Алаканда болор бо?
Алмаз ошкош таланттыгар
Јарыдыгар, кайда!
Ак-јарыктын үстин
Сүүндиреер капшай!
Бир мун јылга этпеген
Керектерис толтыра,
Айдатан шүүлтелер
Баштан ажыра!
Ой бисти сақыбас —
Ол өдөр, өдөр!
Амадаган санаабыс —
Өчөр, өлөр!
Кинжал ошкош
темперамент,
Ортө, бедре!
Бис көпти этпегенис!
Бис эдерис!

БУГУН МАЙ.

Бүгүн
Бастыра тенери
чанкыр-чанкыр —

Эбире
Май!

Бүгүн
Бастыра телекей
чокту кызыл —

Элбирейт
маанылар!

Бастыра орооным
Бүгүн
бир оромдый.
Бир биледий
бирлик —

Биједе,
кожондо.

Балдар каткызы
Күндий чалыйт.
Чечектү улустар
Жолдорго чы ат.

Чанкыр-чанкыр Май,
Бис сени билерис,
Телекейге нургулай
Сен улу ырыс.

КАСПАНЫҢ ЈИИТТЕРИ

Эткен ижи колдо күйген,
Айткан сөзи кан өртөгөн,
От жүректү болуп бүткен
Каспанын омок јииттери.

Бала јаштаң мал кичееген,
Балтыр-эди ишке каткан,
Баатыр тынду болуп бүткен
Каспанын чыдым јииттери.

Јүрүм слерди јажытпаган,
Јүктүк жүктеп, туу ажырткан.
Јети буудак өдүп чыккан,
Је тескери бир баспаган,
Аштын-тустын баазын билер,
Акту жүрүм чынын билер
Каспанын керсү јииттери.

Мылтык алып, тууга чыкса,
Адып јаспас мерген бүткен.
Јаңгар салып, јонго чыкса,
Айдып јаспас чечен болгон,
Эр адында эрлү жүрген
Каспанын калап уулдары.

Солоңыдый кеен чырайлу,
Согоондый коо сынду,
Камыктардын жүрек туткан,

Караголдын уулдарын
Карыганча кудалаткан
Каспанын керсү кыстары.

Эртен тура сары тагла
Сергек туруп ишке чыгар,
Эңир кирзе, клубка жуулып,
Экинделген бийе салар
Кайран Каспанын жинттери.

Кайкамчылу ижеер көрүп,
Кайрал-макту адаар угуп,
Оморкойдым слерге сүүнип,
Алтай журттыг жинттери.

Бүдөдим мен: журтым өзср.
Бийик жараш ойгө өдөр,
Бирлик кееп керек эдер
Бистин журттыг жинттери.

Жүрүм жеңил јорук эмес
Јүткүп барар керек эмей.
Амадугар слердин бүдер,
Айтканыгар слердин болор,
Канчалыкка кару улус,
Качандыкка керсү калык,
Карындаш меге,
Айылдаш меге,
Атташ болгон,
Јуртташ бүткен
Төрөл Каспанын
жинттери.

ЖАЙГЫДА ЭРТЕН ТУРА

Эртен тура
Көзүң ачсаң,
Көзүңк өткүрө
Бу ла жаныңда
Көс кылбыккадый көк чаңкыр тегери
Жерди жара тең, жаңы бүткендий,
Улүш будугы сызылып тургандый,
Туман чууларга ороткон,
Чалыңдар суузына жуңулган,
Саң өрө жылбырап,
шыңырап калган —

Ыраак, ыраак, ыраак.
Эжикти ачсаң,
Бозого жаныңда
Күнниң чогы кебистий жайылган.
Устүнде күүлелер, куштар баскылайт.
Алтын үрендер чокуп, байрамдайт.
Чакының жаныңда жаңы туткан ат.
Бастыра бойы буулап туру.
Күнниң чогына мелиреп, үргүлейт.
Бүгүңги күнниң
Эң башкы кожончызы —
Кызыл жалаалу күлүк пөтүк —
Качаңгы жерде чеденге чыккан,
Карамыс ошкоч бөкөн кышкызын
Тегеридең экелип, жерге кадагылайт:
Ун үскедий — кожондорун чөйип.
Мен желбер

Коларткыш аладым.
Чалыннын соок суркурузын бузуп,
Сан дөсн, сан дөөн
Сууга жүгүредим.

Суунын оодылган јинји шилдери
Мун ийнеле эдиме кадалат...

Сыным сергек, сергек, сергек!
Санаам јарык, јарык, јарык!

Балгырым чөйилип,
Төнгө чыгадым.
Күннин чогы
Өзөккө толуп,
Алтындагандый.
Күн чогына куштар конуп,
Јайкангандый.

Трактор табыжы
Кобылар силкиген.
Койлор мааражы
Меестерге өткөн.

Эки колымнын балтырына
Экчелип түшкен шыгыртту
Бүгүңги күн, эзен!
Эр бойымнын чыдуума
Эдер-тудар иштү келген,
Эрчимимди ченеген
Бүгүңги сан башка
чанкыр
Јайгы күн,
эзен!

АЙ-СУЛУ

Арып билбес аргымак
Кече берген Урсул-суу,
Ач билектин алдынан
Кемзинип көргөн изү көс.

Сууны кечип мен чыккам,
Сууны сузуп сен арткан,
Ат үстинен сөс уккам,
Адын кем деп сурагам,
Кожоң ошкош үнингле
Ай-Сулу деп сен айткан.

Ээлгир коо сыныңды
Эбире аккан чачтарын,
Эт-жүрегим сыстада
Эткир болгон эрмегин.

Өдүп, өдүп жүр калгам,
Өндү туман тур калган,
Көндүрө сөткөн кийнимнен
Көрүп, көрүп тур калган.

Түнде чанкыр түш түжет.
Гүлүреп когыр күүк түжет,
Канаттарыла тиркиреп,
Чакы бажында ол эдет:

Жүрексигенин жуу эди,
Жүткүгенин мак эди,
Түнде уйку жок калдын,
Түште амыр жок калдын.

Алып-баатыр жүрегин
Ал-санаага алдырган.

Јангар ошкош жүрүмин
Јалбыш-отко курчаткан.
Көк кайалар јанында
Көөркий күнүн жүрет — дийт.
Көрнөө ошкош көстөри
Көк јаштарла толот — дийт.
Қара санаалу күлүктер
Қачан истеер болтыр —
дийт.

Қайран көсркий санаазы
Қара јаныс сенде — дийт.
Амадазан мөрин — дийт,
Амырзынзан шорын — дийт,
Ақту менин ырымым
Алқы бойына ырыс — дийт...
...Ай чалыган Алтайла
Ат мантаган — кем уккан?
Алтан жүзүн кожонду
Алып өткөн — кем көргөн?
«Ару Алтай сынына
Алып сени чыгарым,
Албаты-јон алдына
Алкап сени жүрерим».

АН-КИЖИ

Бүгүн кенерте
                  тенериге көргөм —
Бастыра бойы
                  шылы кан!
Бүгүн кенерте
                  жерди ајаргам.
Устиле кандар
                  јолдолып аккан!
Ол кан эмес!
                  Ол Вьетнам! —
Кижилик төжин
                  өртөгөн шырка!
Грандар
                  жерди бөлүбеген!
Кем көргөн? —
Жер жаңыс!
Башка-башка
                  јондор деген!
Кем айткан? —
Улус жаңыс!
Көстөрис — башка,
Јүстерис — башка,
Је көстөр
                  --көстөр,
Јүстер
                  —јүстер,
Қарындаштардый улус башка,
Је олор —

кижи,
биле!

Физиктер
өскө телекей бедрейт,
Кайда да,
је јангыс
көрүлбес дешкилейт.

Физиктер,
бедребегер!
Мен айдарым — ол телекей
јаныста,

Бистинг кејириске
једип болбой

Ол тынастайт.
Қижиге кижизегиле — Қижиге!
Қижизек эмес — ол ан-кижиге!
Қижизек болоры —
олорго кижен.

Ан-кижини
«тынг кижиге» дежет.

Ан
агаш ортозында анзырайт.
Ар-бүткен оны
анайда јайаган.

Ан-кижиге дезе
кижиге канзырайт,
Кижининг тынын
кыйарга јазанган.

Ан-кижиге —
кижининг куру ийдези,
Кижичил тыны јогынан
куру бүдүзи.

Ан-кижиге јүрек јок,
Кижиге кемин јектеген,
Ачузына чыдабай,

Лүрегин жемзинген.
Чакпыдагы бөрү
  будын кемирзе,
Анан коркушту ан жок,
Кижн кижн эместе
Ач арсланнан казыр.
Төгериге жетире
Туралар тенкейтет,
Же куру ийдеден
Улу учур табылбайт.
Алтынды жангыс жибейт:
Эжинет,
  уйуктайт, кийинет,
Же куру,
  же куру,
Лүреги жок
  кижн бүдүлү
Ан-кижн,
  «тын кижн».
Бүгүн
Ол Вьетнамды эмес
Кижнликти бомболойт.
Ан-кижн,
  «тын кижн»
Тын кижнле,
  чын кижнле
  жуулажат.
Онын учун бүгүн
Жер-телекей кан!
Кижнлик,
  ол кан
  сенен,
  жүректен,
  менен аккан!

ЈУРЕЙИН ДЕП!

Јүрейин деп!
Јүткүйин деп!
Тенери ооткон
Јалкындар алдында
Јааштарды
Јудайын деп!

Тенектерди
Јенип чыгып,
Қаткырайын деп!
Салкындарды
Ууштай тудуп,
Бүктейин деп!

Көстөрим тойбос —
Ончозы керек!
Ачабым канбас —
Ончозын берет!

Урүп јат
Қаным,
Улуп јат
Қаным —

Бу жүрүп јатканым!
Бу күйүп јатканым!

ОЙТО ЛО ЖАЙ

Ойто ло жайгы козыр булуттар
Индия дөөн көчөт,
Индия дөөн өдөт,

Спортплощадкада кыйгырышкан
балдар,
Жүгүрижет, волейбол ойнойт.

А пөтүктөрдүн үндери,
пөтүктөрдүн үндери
Амыр кейле учат,
жүрүмди мактагылайт.
Жалакай жаскы салкындар
Кыстардын жүстөрүн сыймайт.

...Мыны ончозун айдатан сөс жок.
Бадыратан сөс жок.

УИДЕЖУ

Күски күн болгон.
Күренг туулардан
Күркүреп суулар
аккылап јаткан.
Кадын ичининг
кайалары ортозында
Күүлелер учуп,
күнге јалтыраган.
Санаамда
ыраак город болгон.
Театрлар эжигинде
албаты кайнаган.
А кыстар оромдо
Ийне каблуктарыла
ырысту токулдаткан.
Мен јирмелү —
от-калап болгом.
Ол городко једерге
коркушту үстүккем.
«Казбек» папиростын
карабында джигиттий
Атка энчейип, учуртып јаткан.
Јолдын јанында
агаш айыл турган,
Койчынын ийди
үрүп, удур келген.
— Коркыбаар, тўжеер,
ол слерди тутпас —

Айылдан чыккан
кыс меге айткан.
Оны-мыны суражып,
мен анда чайлагам.
Стенеден
Лолита Торрес каткырган.
— Слер артист болорго
турган болбойоор —
Артисттер журугын
көрүп, сурагам.
— Эйе,
артистке
үренерге санангам,
Je эм тургуза
келишпейт,
канайдар.
Барар бажында
энем оорыган.
Ол жазылбаганча, кем болужар?
Слер эмди
јаан городко једереер,
Ады јаан артисттерлү
театрга барараар,
Мен ол јүрүмди
јаңыс кинодон көрөдим,
Андагы улуска
ичимде күйүнедим.
Бу өйдө меге
сүреен-сүреен ачу,
коронду болгон,
Түргендеп турум деп
капшайлап чыккам,
Меге ол городко атанганым
амадуум болгон,
Меге бу кыс барбаганы ачу болгон.

Керес болгон кеен эжин
Оштүлерин койдонор,
Эркелеткен энейин
Эжик жалмаар кул болор.
Озолодо ойгорт — дийт. —
Оног болзо, шор болор.
Эртелседе эпте — дийт. —
Эбирери күч болор.
Чолмон көстү абакай
Чөкөбөгөн сакып жат.
Көбөн-килин төжөгин
Сообогон жылу жат.
Мынан артык не ырыс?
Мынан артык не жыргал?
Жуулажары жетти — дийт. —
Амыраары артты — дийт.
Қара салкын канады
Қайага түртүп калтылдайт.
Қара желбис каргыжы
Қалас артып, калактайт.
Ат үстүнде энчейген
Алып та болзо унчук жок.
Қолтук бойго жапшынган
Жыдада болзо кыймык жок.
...Көстөримнин алдында
Күлер жуулар жаркыны.
Қал өштүле чабышкан
Нөкөрлөрдін өлүми...
...Қалапту баатыр мантат жат,
Қанду жууга барып жат.
Ичкери онын өлүм бе?
Ичкери онын өзүм бе?
Ол билбес.
Баатыр жүрек салымы.
Улу жүрүм бүдүми.

Ј А С

Каспанын боочызы.
Жаш.
Туман.
Ат үстинен
Алтайым ајыктап,
Жаныскан тургам.

Карлар кайылган,
Кобылар эриген.
Катап ла жүрүм
Ойто эбирилген.

Эбиреде кандый
Жас!
Жас!
Жас!
А мен ойто ло
Жаш!
Жаш!
Жаш!

Ха-ха-ха!
Кыйгырайын!
Эй!
Көксим кандый
Кен!
Уним кандый
Күнгүрейт!

Карыган тыттар
Каран түженгилейт.
Кайран тамчыларын
Жерге түжүргилейт.

Кемеер тапкан:
Паслей арыган,
Эмди болуп албас,
Жүреги карыган.

Төгүндебегер!
Мен эмди
Баатыр ийделү,
Экүгер этпегенди
Жагыскан эдерим.

Мен эмди де
Көпти эдерим,
Көпти берерим,
Күйүндирерим!

Алтан жыл учатан
Жолым алдымда
Иле жадыры.
Адым,
Ичкери
Кылдый чичкерил!
Плащым,
Жалбыра!

ДИОГЕН

(Кокур)

Јебрен өйдө Грецияда алкы-јөөжө кичееп јөөрин кезем јаратпайтан, бочконын ичинде јуртаган ат-нерелү шүүлтечи Диоген деп философ болгоч. Бир катап ол талайдын јанында отурадда, ого улу черүбашчы Александр Македонский јортып келеле, сеге не керек? — мен ончозын бүдүрерим деген. «Је андый болзо, күндү көлөткөлөбө» — деп, Диоген каруу јандырган.

Түш јеримде Диоген эмтирим.
Александр Македонский јанымда туру.
— Не, сеге керек? — дийт, — эй, Диоген!
Көр, алдымда — бактырткан Иран,
Кыстарын көрзөн, кеберкеги — джейран.
Кеенненг кеен ороон — Кыдат,
Кайкамчылу јөөжөлөри ончозы бу јат.

— Ол туку Марста сууөткүргиш сынган,
Ого канай болужар? — дедим.
Ойгонып келдим.
Тапчы кыбымда
Таш јарылгадый соок эмтири.
— Эх, одын сурайтан немени — дедим.

Ол туку жолды өрө
Тракторлу
Бастыра бойы сүркүш
Уул мантаткан.
Айса ол
Оокчынын уулы,
Оскүс өскөн
Майман Коля эмес,
Эмдиги ойдин Козын-Эркежи!

А бис бойыс
Анда-мында отко-сууга гүшкен
Ач амыры жок улус —
Космостын түбиле
керептий учкан Жерде
Бис космонавттар эмес пе?

Көстөрөөрди тазырайтыгар,
Көгөлтирим айастан
Көстөр түбине
Чолмондор урулзын.
Туулар селендеткен
күкүрттер үнинен
Көгүске Вьетнамнын
жуулары торгулзын.

Лапгап көрүгер,
көгөлтирим айаста
Жылдыстарла кожо
спутниктер жарышкан.
Тууларды силкиген
күкүрттер үнинде
Революциялар күзүрти
база угулган.
Өйгө тең болыгар,
тең болыгар!

БУ ТҮНДЕГИ САЛКЫН

Бу түндеги салкын
Неге жүүлди? Не жүүлди?
Неге ачынды? Не ачынды
Бу түндеги салкын?

Уйуктап жаткан улус айылына
Кирерге не албаданат?
Улуска нени айдарга сананат?
Улуп, жайнап не суранат?

Көзнөккө не согулат?
Уйкуда улусты не ойгозот?

Ыраакта өрт чыккан болор бо?
Жорукчы түбекке түшкен болор бо?

Айса ол мен —
Бу түндеги салкын?

АЙДЫНЫП БОЛБОСТО...

Айдынып болбозымнын
Ачузына
Өлгөдийим эм.

Je жүректөр
Жалбырайтан учурлу!
Je жүректи
Жалбырадар учурлу!

О,
Олорды
Ойгозо соготон,
Ойгуларын
Ойгорто айдатан,
Житке кечире
Жимирт келетен
Сөстөр,
Слер кайда!

Кармай аладым —
Колдорум жетпейт!
Оозым үкүстеп —
Тилиме келбейт!

Кайда да ыраакта
Жер силкингендий:
Ол өзök түбинен
Сөстөрдинг бели

Туулар сынындый
Тартылып көдүрилгени,
Ээн куйларга
Тенгис кирүзіндий
Куру көгүске
Ол ийде кирижи,
Тамырлар анданыжы.
Кан тыныжы...

Сөстөр кыйынынын
Кыпчызында отурым.
От төжөгимде
Анданып жадым.

ОЙТО ЛО ЈАС...

Ойто ло јас.
Қарагуй тундер.
Көгүсте
                  токунабас
Қызу түймеен.

Бу не эреен?
Мен
    јаш па?
Не ийде
    түймеген?
Јүк —
    јас па?

Неге бууныгып,
Ичкери болдым?
Неге тырқырап,
Кејирим кургады?

Не амаду ойто
Јүрегим кызитты?
Қандый билбес кылыкка
Ууландырды?

Та ижим таштап,
Тууларга качарым?
Јоруктаарга ачаптып,
Јолдорго чыгарым!

Туралар көзнөги
Тоң өткүрө жарык.
Кыстар көстөри
Тоң өткүрө жаан.

Ойто ло јас,
Јарты јок түймеен.
Токунабас
Бу не эреен?

ОЙТО ЛО ЈАС...

Ойто ло јас.
Қараңуи тундер.
Көгүсте
          токунабас
Қызу түймеен.

Бу не эреен?
Мен
    јаш па?
Не ийде
    түймеген?
Јүк —
    јас па?

Неге бууныгып,
Ичкери болдым?
Неге тырқырап,
Кејирим кургады?

Не амаду ойто
Јүрегим кызытты?
Қандый билбес кылыкка
Ууландырды?

Та ижим таштап,
Тууларга качарым?
Јоруктаарга ачаптып,
Јолдорго чыгарым!

Туралар көзнөги
Тон өткүрө жарык.
Қыстар көстөри
Тон өткүрө жаан.

Ойто ло жас,
Жарты жок түймеен.
Токунабас
Бу не эреен?

ГУЛЛИВЕР

Јүрүм,

Сени јалтанбас ла јараш јүрзин деп
бүткен инен!

Мен де база

Јалтанбас ла јараш јүрейин деп
бүткен инем!

Кайда колын бер,

теп-тең жүрерис,

Гулливерди карликтерге

күлидерге бербезис!

ЭХ, КӨӨРКИЙМДИ СЕНИ...

(КОКУР)

Эх, көөркийимди сени,
Кичинек эжимди.
Тату уйку аразында
Улу тынып, анданадың,
А мениң көстөримде
Уйку жок, уйку жок.
Та мен ол тушта
Леоновло кожо жылдыстар ортодо
Жылбырап учкам,
Та Боливияның кызыл тепсендеринде
Майор Эрнесто Че Геварала кожо
Өлүп жаткан партизан болгом.
Эх, көөркийимди сени,
Көөркийимди сени.

УЛУСТЫЙ УЛУС КЕРЕК!

Көр!
Күн
Ол ло бойы жалакай:
Бажыгды сыймайт.

Көр!
Бу телекей
Ол ло бойы кеен:
Көзинди сүүндирет.

Сеге база не керек?
Сеге база не жетпейт?

А меге
Улустый
Улус керек!
Жүрүмднй
Жүрүм керек!

Б А Ж А Л Ы К Т А Р

От-жалбыш сыгын	3
Бир алтай уул	6
Ол күн түнде	8
Кош-Агашта	10
Кандый жараш телекей!	12
Төрөлим	14
Жаңгыжылдык уткуул	16
Тайгада жоруктаарда	18
Бар терезин жамынган баатыр	20
Быжылгы күскиде	21
Кудряш Толянын күүлелери	22
Жарбынбагар!	25
Бүгүн Май	27
Каспанын жиниттери	29
Жайгыда эртен тура	31
Ай-сулу	33
Аң-кижи	35
Жүрейн деп!	38
Ойто ло жай	39
Уйдежү	40
Баатыр жүрек керегинде жанар	43
Жас	45
Диоген	47
Бу болот стенидий салкын	48
Сйгө тең болыгар!	49
Бу түндеги салкын	51
Айдынып болбосто	52
Ойто ло жас	54
Гулливер	56
Эх, көөркийимди сени	57
Улустый улус керек	58

83894

Паслей Самык
(*Василий Тордоевич Самыков*)

ОГНЕННЫЙ МАРАЛ

Стихи

На алтайском языке

Редактор Б. У. Укачин
Художественный редактор
И. И. Митрофанов
Технический редактор
Р. А. Коломыц
Корректоры Е. Г. Чекушева,
А. А. Боконокова.

Сдано в набор. 6. VI. 1968 г.
Подписано к печати 2. VIII. 1968 г.
Бумага тип. № 3. 70×90 ¹/₃₂.
Усл. п. л. 2,2. Уч.-изд. л. 2,02.
АН 15356. Заказ 1961. Тир. 2000 экз.
Цена 20 коп.

Горно-Алтайское отделение
Алтайского книжного изд-ва,
пр. Коммунистический, 44.
Горно-Алтайская типография,
пр. Коммунистический, 27.

20 9K93